

گذری بر کتابخانه های مازندران (عمومی، مساجد و دانشگاهی)

مؤلفان

عیسی محمدی فیروزجایی

حسین نورانی

موسی یمین فیروز

ویراستار

حسن مقدس زاده

تهران / ۱۳۸۹

محمّدی فیروزجایی، عیسی
 گذری بر کتابخانه های مازندران (عمومی، مساجد و دانشگاهی) / عیسی محمدی فیروزجایی،
 حسین نورانی و موسی یمین فیروز، - تهران: کتابدار، ۱۳۸۹.
 ۱۴۱ص: جدول، نمودار.
 نشر کتابدار: ۱۵۲.
 فیپا.
 کتابنامه.
 ۱. کتابداران - ایران - مازندران (استان) ۲. اطلاع رسانی - ایران - مازندران (استان).
 الف. نورانی، حسین. ب. یمین فیروز، موسی
 ۱۳۸۹ ۹الف۴۶ / ۷۲۰ Z ۰۲۰/۹۲۲۵۵۱۲۸۲
 شماره کتابشناسی ملی: ۱۸۸۸۱۷۰

www.ketabdar.org

mohseni@ketabdar.org

عنوان: گذری بر کتابخانه های مازندران (عمومی، مساجد و دانشگاهی)
 نویسندگان: عیسی محمدی فیروزجایی، حسین نورانی و موسی یمین فیروز

ویراستار: حسن مقدس زاده

صفحه آرایی و طرح جلد: نسرين حاجی علی

مجموعه کتابدار: ۱۵۲

نوبت چاپ: اول، ۱۳۸۹

شمارگان: ۲۲۰۰ نسخه / قیمت: ۳۰۰۰ تومان

شابک: ۸- ۴۰ - ۵۴۸۹ - ۶۰۰ - ۹۷۸

ناشر: کتابدار / نشانی پخش: تهران، صندوق پستی ۱۴۱۵۵/۱۹۷۳

تلفن: ۸۸۹۷۹۵۶۱ / دورنگار: ۸۸۹۷۹۵۶۰ / همراه: ۰۹۱۲۱۸۸۳۵۸۱ و ۰۹۱۲۱۷۶۵۱۲۵

فهرست مطالب

۷	سخن انجمن کتابداری و اطلاع رسانی شاخه مازندران
۹	پیشگفتار
۱۱	مقدمه
۱۵	سیمای استان مازندران
۱۶	موقعیت جغرافیایی
۱۶	پیشینه تاریخی
۱۸	وضعیت فرهنگی
۱۹	سیرتاریخی کتابخانه ها در مازندران
۲۲	اهداف و وظایف کتابخانه ها
۲۷	تاریخچه کتابخانه دانشگاهی در مازندران
۲۹	کتابخانه های مازندران
۲۹	شهرستان گلوگاه
۲۹	شهرستان بهشهر
۳۳	شهرستان نکا
۳۵	شهرستان ساری
۵۰	شهرستان جویبار
۵۲	شهرستان قائمشهر
۶۰	شهرستان سوادکوه
۶۳	شهرستان آمل
۷۱	شهرستان بابل
۸۶	شهرستان بابلسر
۹۳	شهرستان فریدونکنار
۹۵	شهرستان محمودآباد
۹۷	شهرستان نور
۱۰۲	شهرستان نوشهر

۱۰۳.....	شهرستان چالوس.....
۱۰۷.....	شهرستان عباس آباد.....
۱۰۸.....	شهرستان تنکابن.....
۱۱۲.....	شهرستان رامسر.....
۱۱۷.....	تحلیل وضعیت کتابخانه های مازندران.....
۱۱۷.....	الف. کتابخانه های عمومی.....
۱۲۴.....	تجهیزات کتابخانه های عمومی.....
۱۲۵.....	منابع کتابخانه های عمومی.....
۱۲۸.....	اعضا و مراجعان کتابخانه ها.....
۱۳۱.....	امانت منابع کتابخانه ای.....
۱۳۳.....	شاخص های ارزیابی خدمات کتابخانه ای توسط کتابخانه های عمومی مازندران.....
۱۳۴.....	ب. کتابخانه های دانشگاهی.....
۱۳۹.....	کتابنامه.....

سخن انجمن کتابداری و اطلاع رسانی شاخه مازندران

راهنماها یکی از منابع مرجع ارزشمندی محسوب می گردند که به دلیل نوع اطلاعات موجود در آنها، زیاد مورد استفاده قرار می گیرند. یکی از انواع راهنماها، راهنمای سازمانها می باشد که اطلاعات مربوط به سازمانها را ارائه می دهند، این سازمانها می توانند عمومی باشند یا تخصصی. راهنمای کتابخانه ها از نوع راهنماهای تخصصی محسوب می گردد که معمولاً با عناوین راهنمای کتابخانه های عمومی، راهنمای کتابخانه های آموزشگاهی، راهنمای کتابخانه های تخصصی، راهنمای کتابخانه های دانشگاهی و مراکز تحقیقاتی منتشر می شود که این نوع راهنماها به لحاظ پوشش جغرافیایی می تواند جهانی، ملی و یا محلی باشند و در کشور های مختلف و ایران نیز نمونه هایی از این نوع منبع ارزشمند منتشر شده است.

راهنمای حاضر که به عنوان گذری بر کتابخانه های استان مازندران تدوین شده است، راهنمایی است که اطلاعات مربوط به کتابخانه های دانشگاهی، عمومی و مساجد استان مازندران به روش علمی در آن ذکر شده است که بدون شک انتشار این منبع اطلاعاتی، زمینه مراجعه و استفاده و توسعه این مراکز را در سطح استان تقویت می نماید. انجمن کتابداری و اطلاع رسانی ایران (شاخه مازندران) با مشاوره علمی خود به عنوان یک حامی معنوی تمامی تلاش خود را انجام داده تا زمینه ارائه اطلاعات به شیوه علمی و متحد الشکل فراهم گردد.

در پایان انجمن از مدیر کل سابق کتابخانه های عمومی استان مازندران جناب آقای محسنی که با حمایت های مادی و معنوی خود، در خلق این اثر نقش آفرین بوده اند تقدیر و تشکر می نماید چرا که تدوین چنین کتابی به شناخت کافی و عمیق مسئولین از اهمیت و تاثیر گذاری آن در جامعه مرتبط است. همچنین انجمن از پژوهشگران گرامی آقایان عیسی محمدی فیروز جایی، موسی یمین فیروز، حسین نورانی و حسن مقدس زاده که با زحمات چندین ساله تدوین این اثر

ارزشمند را بر عهده داشته اند قدردانی می نماید . امید است این اثر ارزشمند زمینه توسعه فعالیت های پژوهشی گروهی را فراهم نماید.

افشین موسوی چلک

رئیس انجمن علمی کتابداری و اطلاع رسانی ایران (شاخه مازندران)

پیشگفتار

اطلاعات، ماده خام تفکر برای تصمیم گیری است و تفکر عامل اساسی نوآوری و خلاقیت. در واقع بدون وجود آمار و اطلاعات دقیق، هیچ تصمیم درستی گرفته نمی شود و هیچ تغییر مثبتی انجام نخواهد شد. تصمیم گیری در هر سطحی که باشد وابسته به وضعیت و شرایط درونی و بیرونی یک سیستم است، این وضعیت و شرایط با جمع آوری و پردازش داده ها و تبدیل آنها به اطلاعات و آمار مشخص می شود؛ از این رو برای تصمیم گیری موثر که وظیفه عمده یک مدیر کارآمد است نیاز به سیستم هایی می باشد که داده ها را جمع آوری، دسته بندی و تحلیل نماید. نخستین فرایند در همه عرصه های مدیریتی، شناخت و تبیین وضعیت موجود برای رسیدن به وضعیت مطلوب است، این شناخت در گرو تحلیل داده هایی است که به صورت رسمی وجود دارند و یا اینکه باید به تولید آنها اقدام نمود تا بدین طریق امکان ارزیابی وضعیت واحدهای تحت پوشش میسر گردد.

در خصوص کتابخانه های مازندران با قسم دوم بیشتر مواجه بودیم زیرا داده های رسمی متقن ، کمتر در اختیار مدیران و برنامه ریزان بوده است و با توجه به خلأ اطلاعاتی، مدیریت کتابخانه های عمومی استان مازندران به این نتیجه رسید که برای ایجاد بانک اطلاعاتی کتابخانه های مازندران، داده های مورد نیاز را گردآوری نماید تا ضمن ارزیابی دقیق از وضعیت فعلی کتابخانه ها، بستر تعامل و همکاری کتابخانه ها را فراهم آورد. تحقق این امر مستلزم استفاده از توان علمی و تحقیقی اساتید و کارشناسان خبره علوم کتابداری و اطلاع رسانی بود تا برای نخستین مرتبه، کار گسترده و بزرگ جمع آوری داده های پایه مانند تعداد کتابخانه ها و منابع کتابخانه ای، امکانات و تجهیزات کتابخانه ای، نیروی انسانی، کتابداران و دیگر اطلاعات مورد نظر در خصوص کتابخانه های مازندران را بر مبنای علمی انجام دهند.

بدیهی است با توجه به حجم زیاد، جدید بودن کار، گستردگی حوزه مورد مطالعه، پراکندگی واحدهای هدف و تنگناهایی که در جمع آوری داده ها وجود داشته است این اثر را مبری از نقص و کاستی نمی سازد؛ لیکن پایه و اساس مناسبی برای کارهای تحقیقی بعدی می باشد. امیدواریم با اجرای ارزیابی منظم سالانه، شاهد ارتقای سطح کمی و کیفی عملکرد کتابخانه ها در مازندران باشیم. بر خود لازم می دانم از تمامی عزیزان از جمله مولفان این کتاب که این اداه کل را در این امر مهم یاری نموده اند کمال تشکر و امتنان را داشته باشم.

رمضانعلی محسنی

مدیر کل سابق کتابخانه های عمومی استان مازندران

و مدیر کل فعلی کتابخانه های عمومی استان البرز

مقدمه

ز دانش دل پیر برتا بود

توانا بود هر که دانا بود

کتابخانه ها بعنوان نهادهای اجتماعی، خدمات ارزنده و مفیدی به جامعه خویش ارایه می دهند. امروزه پژوهش بدون استعانت از کتابخانه ها میسر نبوده و تصور وجود دانشگاهی موفق بدون دارا بودن کتابخانه ای مجهز ممکن نیست. اهمیت کتابخانه ها بویژه کتابخانه های عمومی در فرایند توسعه اجتماعی، فرهنگی و علمی شهروندان، سبب توجه بیش از پیش دولت ها به این امر مهم شده است. کتابخانه های آموزشی، تأثیر مثبت و ارزنده ای در تحقق برنامه های آموزشی نظام آموزش و پرورش کشور دارند و بالاخره سازمانهای موفق، شرط بقای خود در عصر حاکمیت اطلاعات و دانش را در برخوردار بودن از کتابخانه ای تخصصی پویا می دانند. امروزه تعداد کتابخانه ها، کتاب ها و میزان استفاده جامعه از آنها، از ملاک های عمده سنجش میزان توسعه یافتگی کشورها در گستره جهانی محسوب می گردد.

امروزه اطلاعات، مهمترین عنصر تصمیم گیری و تصمیم سازی در فرایند مدیریت سازمانها و نهادهاست؛ تدوین برنامه های مدیریتی بدون شناخت و آگاهی از وضعیت موجود محکوم به شکست است و هرگز به وضعیت مطلوب نخواهد رسید. گام نخست، اطلاع از موقعیت فعلی است. آنگاه با شناخت از نقاط ضعف و قوت به تدوین برنامه ای قابل تحقق برپایه اهداف بلند مدت و کوتاه مدت یک سازمان پرداخت. باعنایت به نقش اطلاعات دقیق و روز آمد در فرایند مدیریت و جایگاه کتابخانه ها در توسعه همه جانبه بویژه توسعه فرهنگی، گروهی از پژوهشگران حوزه کتاب و کتابداری تصمیم گرفتند تا برای نخستین بار، اطلاعات دقیق و جامعی پیرامون کتابخانه های استان مازندران فراهم آورند. از معدود تلاشهای انجام گرفته در این زمینه می توان

به مقاله کوتاه و مختصر "کتابخانه های عمومی مازندران" نوشته آقای فضل الله جعفری اشاره داشت که طی آن صرفاً کتابخانه های عمومی مازندران در گستره موضوعی محدود مورد تحقیق و کنکاش قرار گرفت و ماحصل آن پژوهش مختصر و توصیفی در یکی از شماره های نامه انجمن کتابداران ایران در سال ۱۳۵۶ ه. ش. به چاپ رسید. گرچه کار به جهت نو بودن، سخت می نمود و انجام آن با مشکلاتی همراه بود ولی تلاش و پشتکار گروه مولفان و حمایت های بی دریغ عزیزان، سبب تحقق ایده این پژوهش و چاپ کتاب «گذری بر کتابخانه های مازندران» شده است.

هیات مولفان برای نیل به اهداف زیر؛ زحمت تحقیق و نگارش این کتاب را بر خود هموار

ساختند:

- نمایاندن وضعیت موجود و فعلی کتابخانه ها در استان مازندران
- کمک به مدیران ارشد استان بویژه مسئولان فرهنگی در تدوین سند توسعه استان
- افزایش سطح آگاهی های عموم شهروندان، نسبت به کتابخانه ها و نقش و کارکرد آنان در عرصه فرهنگ بویژه فرهنگ مکتوب استان
- بازگو نمودن دهها خدمات ارزنده و مفید کتابخانه ها و کتابداران استان مازندران به جامعه.
- بررسی سیر تاریخی احداث، تجهیز و بهره برداری از کتابخانه ها در مازندران با تاکید بر نقش انقلاب اسلامی در گسترش کمی و کیفی کتابخانه ها و خدمات کتابداری در استان.
- ایجاد و تقویت اعتماد به نفس در کتابداران و نمایش توانمندی های آنان در اعتلای فرهنگی حوزه های جغرافیایی تحت پوشش کتابخانه ای که در آن فعالیت می نمایند.

برای نیل به این اهداف، هیات مولفان جلسات متعددی برگزار نمودند، محدوده موضوعی فعالیت تعیین شد، شیوه نامه انجام کار تهیه گردید و با رعایت اصل وحدت در پژوهش و سنجش یافته ها، پرسشنامه واحدی تدوین شد تا ابزار اصلی گردآوری قرار گیرد. گستره موضوعی این تحقیق کتابخانه های استان اعم از عمومی، مساجد، دانشگاهی، را در پهنه جغرافیایی مازندران در برمی گیرد. از پرسشنامه و مشاهده برای گردآوری اطلاعات استفاده شد که تحلیل یافته ها بر مبنای روش پیمایشی بوده است و تلاش شده است تا این کتاب، نخستین مرجع کتابخانه های مازندران باشد.

نگارش آن با مشکلات و محدودیت هایی توأم بوده است که اهم آنها به قرار زیر می باشد:

محدودیت زمانی: به جهت پویایی و رشد فعالیت و کارکرد کتابخانه ها و تغییرات مستمر در کمیت و کیفیت خدمات کتابخانه ای، فاصله زمانی برای تدوین کتاب تعیین گردید تا آمارهای ارایه شده به واقعیت بیشتر نزدیک باشند. که این مسئله خود سبب فشرده‌گی کار شد. و اگر فاصله تحقیق تا انتشار زیاد باشد لاجرم، آمارهای ارایه شده چندان قرین به واقعیت نخواهند بود.

وضعیت خاص استان مازندران و گسترده‌گی آن از شرق به غرب و پراکنده‌گی حوزه‌های جمعیتی در نقاط مرتفع و نیمه مرتفع، در مراجعه و بازدید هیات مولفان از کتابخانه ها و گردآوری اطلاعات خام، سبب بروز مشکلات متعددی گردید.

محدودیت بودجه: تکثیر پرسشنامه ها، تایپ و چاپ و انتشار اثر تماماً بر عهده گروه مولفان بوده است و فقدان اختصاص بودجه ای مناسب و معین از سوی نهادهای مرتبط با این پژوهش، تنگناهایی را در تالیف کتاب سبب شده است.

عدم همکاری برخی از مسئولان و معدود کتابداران در تکمیل و عودت به موقع پرسشنامه ها. فقدان منابع و مآخذ: نخست آنکه این اثر، نخستین تلاش جدی و فراگیر در این زمینه بوده است، دیگر دریاب فرهنگ مردم این سامان، پیشینه فرهنگی، امکانات و توانمندیهای فرهنگی و علمی آنان پژوهشی صورت نگرفته است و اگر هم کتابی چاپ شده باشد بصورت مختصر و پراکنده و باتاکید شیوه تاریخ نگاری بوده است نه فرهنگ پژوهشی، که جادارد پیشینه فرهنگی و تمدنی مردم این سامان، دستمایه تحقیق جدی پژوهشگران قرار گیرد تا زوایای پنهان فرهنگ، هنر، اندیشه و تمدن مردم مازندران از قدیمترین ایام تاکنون بر همگان آشکار گردد.

به هر روی، این کتاب در یک مقدمه و پنج فصل تنظیم یافته است، فصل اول به بررسی سیمای استان مازندران پرداخته است. فصل دوم به بررسی سیر تاریخی کتابخانه ها در مازندران اختصاص دارد، در فصل سوم اهداف و وظایف کتابخانه های مورد بررسی بیان شده است تا خواننده اطلاعات مختصر و مفیدی درباره اهداف و وظایف انواع کتابخانه ها کسب نماید، فصل چهارم آمارهای استخراج شده از پرسشنامه ها را ارایه نموده که طی آن اطلاعات مرجع، مفید و متغنی از کتابخانه های مورد تحقیق آمده است، در فصل پنجم سعی شده است تا وضعیت فعلی کتابخانه های مازندران از زوایای گوناگون مورد تحلیل کمی و کیفی قرار گیرد تا نمای دقیقی از وضعیت کتابخانه ها در معرض دید علاقمندان قرار دهد و در بخش پایانی کتاب نیز منابع و مآخذ مورد استناد در تحقیق و تالیف ذکر شده است. اطلاعات در فصل پنجم به تفکیک شهرستانها از

شرق به غرب و سپس بر حسب انواع کتابخانه ها (کتابخانه های عمومی ، مساجد و دانشگاهی) آمده است تا توانمندی شهرستان ها را نشان داده و در نمای کلی تر، وضعیت روشنی از کتابخانه های مازندران به نمایش گذارد. انشاءالله در ویرایش بعدی ضمن رفع برخی نواقص، سایر کتابخانه های مازندران مانند آموزشگاهی، تخصصی، کانون پرورش فکری کودکان و... نیز مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

گرچه گروه مولفان ، تدوین و تالیف این اثر را عهده دار بوده اند اما جادارد از زحمات بیدریغ و حمایت های این عزیزان که به نحوی از انحاء در شکل گیری ، تدوین و انتشار این کتاب با هیات مولفان همکاری داشته اند با ذکر نام و نوع همکاری تقدیر گردد :

- جناب آقای رمضانعلی محسنی مدیر کل سابق کتابخانه های عمومی مازندران
- جناب آقای فوقی مسئول دبیرخانه کانونهای فرهنگی و هنری مساجد مازندران
- جناب عبدالحسین باقری؛ کارشناس مسئول امور کتابخانه ها و انجمن های اداره کل کتابخانه های عمومی مازندران برای ایجاد هماهنگی و همکاریهای لازم جهت گردآوری اطلاعات؛
- جناب احمد کامران؛ کارشناس کتابداری و اطلاع رسانی و مسئول واحد فناوری اطلاعات ، آمار و برنامه ریزی اداره کل کتابخانه های عمومی مازندران به جهت مساعدت در تهیه داده های آماری مورد نیاز
- از کلیه رؤسا ، مدیران و مسئولان دانشگاه ها، ادارات ، سازمان ها و نهادهای سطح استان مازندران بابت همکاری عالمانه شان
- از کلیه مدیران محترم کتابخانه های عمومی و دانشگاهی بابت همکاری صمیمانه
- و...

در پایان لازم است اذعان شود که این کار خالی از خطا نبوده و هیات مولفان ، بسیار خرسند خواهد شد که اهل قلم و پژوهشگران ، اشکالات احتمالی کتاب را به اطلاع آنان برسانند. قطعاً نقطه نظرات ارزشمند شما ، در ویرایش های بعدی کتاب ، مطمح نظر گروه مولفان قرار خواهد گرفت .

گروه مولفان

زمستان ۱۳۸۸